

УДК 33.338.2

Яковлева С.Є.
Жигалкевич Ж.М.,

канд.економ.наук,

Національний технічний університет України «КПІ»

**ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА****FACTORS IN INNOVATIVE MAINTENANCE OF COMPETITIVENESS
OF THE ENTERPRISES**

Розглянуто сутність та необхідність розвитку конкурентоспроможності підприємств. Проаналізовано різні наукові визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства», на цій основі окреслено класифікації чинників інноваційного забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Досліджено та поглиблено теоретичні й науково-методичні положення щодо інноваційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємств. На основі аналізу фахових літературних джерел, визначено вагомість управління конкурентоспроможністю підприємства, як фактором успіху діяльності організації у часі.

Обґрунтовано роль інноваційної діяльності в діяльності підприємств циклічного характеру, на основі формування інноваційних кластерів. Надана спроба визначення поняття «кластер інновацій». Визначено вагомість чинників інноваційного забезпечення конкурентоспроможності підприємства. На основі вивчення фахових літературних джерел, розширено підходи до класифікації інноваційних чинників та обґрунтовано доцільність їх використання. Доведено важливість системного застосування інновацій, як головного конкурентного фактору підприємства.

Ключові слова. Конкуренція, конкурентоспроможність підприємства, чинники інноваційного забезпечення конкурентоспроможності.

Рассмотрены сущность и необходимость развития конкурентоспособности предприятий. Проанализированы различные научные определения понятия «конкурентоспособность предприятия», на этой основе обозначены классификации факторов инновационного обеспечения конкурентоспособности предприятия. Исследованы и углублены теоретические и научно-методические положения по инновационному обеспечению повышения конкурентоспособности предприятий. На основе анализа профессиональных литературных источников, определены значимость управления конкурентоспособностью предприятия, как фактором успеха деятельности организации во времени. Обоснована роль инновационной деятельности в деятельности предприятий циклического характера, на основе формирования инновационных кластеров. Предоставлена попытка определения понятия «кластер инноваций». Определены весомость факторов инновационного обеспечения конкурентоспособности предприятия. На основе изучения профессиональных литературных источников, расширены подходы к классификации инновационных факторов и обоснована целесообразность их использования. Доказана важность системного применения инноваций, как главного конкурентного фактора предприятия.

Ключевые слова. Конкуренция, конкурентоспособность предприятия, факторы инновационного повышения конкурентоспособности.

The essence of the need to develop the competitiveness of enterprises. Analysed various scientific definition of "competitiveness" of the basis of the classification of the factors outlined innovative ensure competitiveness. Explored and deepened theoretical, scientific and methodical provision of innovative software improve the competitiveness of enterprises. Based on the analysis of professional literature, defined weight management enterprise's competitiveness as a factor in the success of the organization over time. Expanded role of innovation activities of enterprises cyclical nature, based on the formation of innovative clusters. Provided attempt a definition of "innovation cluster". Determined weight factors for innovation to ensure competitiveness. On the basis of the professional literature, expanded approach to the classification of innovation factors and expediency of their use. Importance of regular use innovation as a major competitive factor in the company. The essence of the need to develop the competitiveness of enterprises. Proved the role of innovation activities of enterprises cyclical nature, based on the formation of innovative clusters. Provided attempt a definition of "innovation cluster". Determined weight factors for innovation, to ensure competitiveness. On the basis of the professional literature, expanded approach to the classification of innovation factors and expediency of their use. Importance of regular use of innovation.

Keywords. Competition, competitiveness, innovation factors increase the competitiveness.

Вступ. В умовах постійних змін зовнішнього середовища, та зростання швидкості перебігу глобалізації, вітчизняні підприємства зустрічаються з проблемою низької конкурентоспроможності, як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Тому, постає актуальним питання пошуку нових механізмів підвищення конкурентоспроможності підприємства та випуску оновленої конкурентоспроможної продукції.

Одним з найбільш дієвих, але в свою чергу достатньо ризикованим, є інноваційний механізм забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємства, чинники якого формують фундамент цього механізму. Тому першочергово необхідно виявити та класифікувати такі чинники, а також обґрунтувати доцільність їх використання. В основу роботи покладено наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених та фахівців у галузі інноваційної діяльності та впливу її на конкуренцію та конкурентоспроможність підприємств. Серед таких праці: О. В. Ареф'єва, А. Є. Воронкова, А. В. Гриньова, А. П. Гречаної, С. М. Ілляшенка, Д. М. Стеченка, О. С. Федоніна, Н. І. Чухрая, З. С. Варналія, О. Є. Кузьміна, Р. Акоффа, А. Маршала, Й. Шумпетера, М. Портера тощо. Але не зважаючи на інтерес науковців-економістів до зазначеної проблематики досі не існує єдиної думки щодо способів впливу інновацій на конкуренції. Зокрема не визначено чинників інноваційного механізму забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємств. Таким чином, вбачається необхідність проведення даного дослідження.

Постановка завдання. Мета роботи – дослідити та поглибити теоретичні й науково-методичні положення щодо інноваційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Результати дослідження. Більшість науковців та керівників підприємств розглядають рівень конкурентоспроможності як величину, яка утворилася внаслідок дій у минулих періодах. Тобто конкурентоспроможність, по суті, неможливо спрогнозувати, її доцільно оцінювати виходячи з вже отриманих фінансово-економічних та інших показників. Проте, існує думка, що конкурентоспроможністю можна керувати, а відтак, змінювати її рівень, впливаючи на чинники, які безпосередньо пов'язані з нею.

Перш ніж проаналізувати чинники інноваційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності, доцільно дослідити таке поняття як конкурентоспроможність підприємства. До найбільш розповсюджених відносяться такі:

- конкурентоспроможність підприємства – здатність виробляти й реалізовувати швидко, дешево, якісно, продавати в достатній кількості, при високому технологічному рівні обслуговування;

- конкурентоспроможність – це можливість ефективно керувати власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку;

- конкурентоспроможність – це виробництво й реалізація конкурентоспроможних товарів;

- конкурентоспроможність – систематична робота з усього виробничо-господарського циклу, що приводить до конкурентних переваг у сфері НДДКР, виробництва, управління, фінансів, маркетингу;

- конкурентоспроможність – це результат конкурентних переваг організації по всьому спектру проблем управління компанією [3, с. 279 – 285].

Вивчаючи фактори впливу на конкурентоспроможність, її забезпечення зростання, не можна залишити поза уваги вплив інновацій. Про це свідчить досвід зарубіжних та успішних вітчизняних підприємств. Інновації впливають на підвищення організаційно-технічного рівня виробництва, на випуск нової та удосконалення вже освоєної продукції.

Слід розуміти, що одноразове використання інновацій, одноразовий випуск інноваційної продукції чи то одичне залучення інноваційних технологій не дає підприємству вагомих та довгострокових переваг на ринку. Це зрозуміло з позиції конкурентного середовища, оскільки конкуренти не гають часу і впроваджують ще більш ефективні технології, процеси, моделі тощо. Тому, діяльність підприємств у інноваційному напрямку має бути цілеспрямованою та здійснюватись на постійних засадах.

Отже, інноваційна діяльність зорієнтована на циклічний характер. Впровадження певної інноваційної технології, розробленої самим підприємством чи отриманої за ліцензійною угодою, має супроводжуватись

виробництвом інноваційного товару, у середовищі вже новосформованої бізнес-моделі. Зазначені моделі приймають форму кластерів інновацій, які функціонують на певному підприємстві, тим самим надають йому вагомі переваги в конкурентному середовищі.

Поняття «кластер» як самостійна економічна категорія з'явилося нещодавно. До цього найчастіше термін «кластер» використовували комп'ютерники. Так, один з перших архітекторів кластерної технології Грегорі Пфістер (Gregory F. Pfister) дав наступне визначення: «Кластер – це різновид паралельної або розподіленої системи, яка складається з декількох зв'язаних між собою комп'ютерів; використовується як єдиний, уніфікований комп'ютерний ресурс» [6, с.38 – 43].

Кластер інновацій – цілісна система нових продуктів, технологій, нових ринків, нових організацій, сконцентрованих на відповідному відрізку часу і у відповідному економічному просторі.

Концепція даного дослідження базується на уявленні, що кластер інновацій – це система наукового, технологічного та просторового сполучення структурних елементів підприємства на засадах комплексного використання наявних ресурсів, спрямованих на досягнення найбільшої господарської ефективності та виготовлення конкурентоспроможної продукції.

Одним із ключових теоретико-методологічних та прикладних питань сучасної економічної науки управління підприємством є забезпечення конкурентоспроможності підприємства протягом тривалого часу. Високий ступінь плінності інновацій об'єктивно змінюють підходи до управління конкурентоспроможністю, надаючи все більшого значення інноваційним чинникам.

Існують різні підходи до класифікації чинників інноваційного забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Враховуючи сферу діяльності підприємства, вид його організаційної структури управління, то можна виділити наступні чинники:

- необхідність впровадження інноваційної політики на підприємстві, яка орієнтується на передбачення інноваційних можливостей, комплексне управління інноваційним циклом з метою забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та ефективного існування на ринку;

- потенціал кваліфікованих трудових ресурсів. Людський ресурс є одним з найголовніших чинників підвищення конкурентоспроможності підприємств;

- система управління якістю на підприємстві. Підприємство, яке прагне мати високі показники конкурентоспроможності внутрішньому та зовнішньому ринках має сертифікувати свою продукцію відповідно до національних та міжнародних стандартів з якості;

– безперервне вдосконалення продукції національних виробників та розширення їх діяльності на зовнішньому ринку: нові пріоритетні сфери використання продукції, диференціація продукції, рекламні заходи, забезпечення пріоритетності продукції, визначення недоліків товарів-аналогів тощо [2, с. 121 – 126].

Таким чином, виділено чотири групи чинників інноваційного забезпечення конкурентоспроможності підприємства, в свою чергу звертаючи основну увагу на інноваційну політику підприємства, людський ресурс, систему управління якістю, вдосконалення продукції.

Згідно інших літературних фахових джерел, під інноваційними чинниками розуміють всі ті процеси на підприємстві, які пов'язані з перетворенням наукової чи ринкової ідеї в нові продукти, технології та інші процеси. До найголовніших «площин» конкурентних переваг, що виникають на основі чинників інноваційного забезпечення конкурентоспроможності підприємства віднесено:

- інновації та здатність до нововведень;
- виробничо-технічні переваги;
- організаційно-управлінські переваги;
- продуктивність праці;
- сучасність, прогресивність, гнучкість технологічних процесів;
- сучасність, прогресивність, гнучкість, структурованість наявної організаційної структури;
- новітні управлінські технології, ефективність менеджменту й маркетингу;
- ринкові пропозиції привабливі по ціні;
- інформаційні можливості [1, с. 153].

Щодо важливості інформаційних чинників інноваційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємства, то їх можна розділити за такими ознаки:

Релевантність – конкурентна позиція та конкурентні переваги одного економічного суб'єкта відносно інших суб'єктів можуть бути визначеними тільки в межах релевантного зовнішнього середовища;

Відносність – конкурентоспроможність проявляється виключно через порівняння характеристик одного економічного суб'єкта з характеристиками інших суб'єктів, що діють на тому ж ринку.

Отже, інформація, перетворена в знання, є основою обох типів конкурентоспроможності підприємства як в сфері цінової конкуренції, так і в сфері технологічної конкуренції.

Для інноваційно орієнтованих підприємств пріоритетним є перехід до конкурентоспроможності в сфері технологічної конкуренції, що можливо

тільки при залученні інноваційних чинників, які в свою чергу нерозривно пов'язані з інформацією.

На засадах узагальнення вищезазначеного та на основі власних досліджень підходи до класифікації чинників інноваційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємства наведено в таблиці.

Таблиця

Підходи до класифікації чинників інноваційного забезпечення
підвищення конкурентоспроможності підприємства

Назва чинника	Обґрунтування важливості
Інноваційне мислення керівництва	Здатність керівництва інноваційно мислити, приймати управлінські рішення, які спрямовані на інноваційний розвиток підприємства, дає можливість рухатись організації в напрямку глобальних тенденцій економіки, а отже, випереджати конкурентів позбавлених цієї переваги.
Людський потенціал	Реалізація прихованих можливостей персоналу організації, достатня його мотивація, використання знань як рушійної сили прогресу, на етапі становлення та розвитку економіки знань, надає підприємству додаткові конкурентні переваги.
Інформаційні ресурси	Достатнє володіння інформацією, її доцільне використання, новітнє програмне забезпечення, дає можливість підприємству бути ознайомленим із поведінкою конкурентів на ринку, а отже, використовувати відповідні конкурентні стратегії.
Гнучка організаційна структура управління	Підприємство, яке займається інноваційною діяльністю або використовує інноваційні механізми повинне функціонувати на базі гнучких організаційних структур (матрична, проектна тощо).
Техніко-технологічне забезпечення	Високий рівень використання новітніх технологій в організації, дає можливість покращувати визначені процеси на підприємстві, таким чином. Випереджати конкурентів.
Нові управлінські технології	Залучення нових моделей управління, оптимізація ведення бізнесу, нові підходи в менеджменті підвищують ефективність ведення конкурентної боротьби.
Налагоджена система маркетингу	Залучення інноваційного маркетингу надає можливість швидше та ефективніше за конкурентів, просувати товар/послугу на ринок.

В поданій таблиці запропоновано набір інноваційних чинників підвищення конкурентоспроможності підприємства та обґрунтовано доцільність їх розгляду. За умови впровадження та розвитку цих чинників на підприємстві, їх постійної підтримки та контролю, організація може розраховувати на адекватне підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку. Системне використання чинників дає можливість підвищити ефективність управлінської, фінансової, кадрової, виробничої діяльності організації. Нажаль, вітчизняні підприємства часто нехтують вагомістю запропонованих інноваційних чинників, звертаючи увагу лише на деякі з них. Проте, саме системний характер використання дає такий бажаний мультиплікативний та синергетичний ефект.

Висновок. Таким чином, в сучасній ринкових умовах розвитку економіки, вітчизняні підприємства, які мають на меті ефективно функціонувати на ринку мають орієнтуватися на забезпечення високого рівня конкурентоспроможності. Цього можна досягти за допомогою впровадження інноваційних механізмів, їх постійного оновлення та вдосконалення. Чинники інноваційного забезпечення конкурентоспроможності підприємства відіграють одну з головних ролей у інноваційному розвитку підприємства. В роботі було проаналізовано та систематизовано різні підходи до визначення цих чинників.

Наукова новизна статті полягає у обґрунтуванні розширеної класифікації чинників, створеної на базі опрацьованої фахової літератури. Саме використання на промислових підприємствах системи запропонованих чинників інноваційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності, дасть змогу контролювати та впливати на рівень конкурентоспроможності організації в повному обсязі.

Дослідження в напрямку систематизованого використання чинників інноваційного забезпечення конкурентоспроможності підприємства окреслює подальшу науково-дослідну роботу.

Література:

1. Небава М. І. Інформаційно-інноваційні чинники підвищення конкурентоспроможності підприємств олійно-жирової галузі /М. І. Небава//Інформаційно-інноваційні чинники підвищення конкурентоспроможності підприємств олійно-жирової галузі // Економічні науки. — 2013. С. 215.
2. Воронкова Т. В. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання / Т. В. Воронкова // Львівський політехнічний національний університет// — 2011. — С. 121 — 126.
3. Колесов С. В. Інноваційні аспекти конкурентоспроможності промислових підприємств України / С. В. Колесов // Науковий вісник ДГМА, № 1 — 2011.— С. 279 — 285.

4. Новицький В. Інформаційно-інноваційні детермінанти сучасних глобальних конкурентних стратегій / В. Новицький // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций. — Донецк: ДонНУ, 2010. — Ч.2 — С. 536-542.
5. Біркентале В. В. Інноваційна діяльність як основа підвищення конкурентоспроможності підприємств та регіонів / В. В. Біркентале, А. О. Зима // Вісник донецького національного університету, сер. В: Економіка і право. — 2009. — № 1. — С. 253.
6. Монастырный Е.А. Инновационный кластер /Е.А. Монастырный//Инновации.— 2006.— №2 (98).— С. 38—43.